

ANGLO-SOVĚTSKÁ STUDENÁ VÁLKA O RAKOUSKO, 1945/46

I kdybychom světové nadvládě Ruska nepřipisovali žádný význam, medvěd určitě neodolá a strčí tlapu do měkkého.¹

Rudá armáda si dobře pamatovala, že se Rakušané v řadách wehrmachtu podíleli na plenění její země. Když „Východní marku“ osvobodila, zacházela s ní jako s poraženou zemí, byť tvrdila opak. „Osvobozené“ obyvatelstvo bylo poníženo v bezohledné vlně znásilňování žen a plenění měst i venkova. Netrvalo dlouho a zvláštní týmy začaly v Rakousku rozebírat průmyslové závody a odvážet je pryč coby válečnou kořist. Neurvalé chování běsnící *soldatesky* zanechalo na Rakušanech nesmazatelnou stopu a působilo jako prapodivné stvrzení antikomunismu, který hlásala nacistická *Greuelpropaganda*. Sověti z Rakouska ve velkém čerpali reparace a ohrožovali ekonomickou životaschopnost země. Neexistují žádné důkazy o tom, že Stalin plánoval připojení Rakouska ke své rozsáhlé bezpečnostní sféře.

Tak si to západní Spojenci nepředstavovali. Když Sověti ve Vídni ustavili provizorní Rennerovu vládu, aniž by to s kýmkoli konzultovali, západní mocnosti dostaly strach,

že Stalin má v plánu vytvořit další komunistický loutkový režim, tentokrát ve střední Evropě. Spojenci – ani v Londýně, ani v Washingtonu – si neuvědomovali, že Renner je stejně mazaný politik jako Stalin a že mu jde o prosazení svých vlastních zájmů. Studená válka Londýna s Moskvou se rozhořela ještě před koncem otevřeného válečného konfliktu. Oficiální britský postoj vnímal sovětský expanzionismus do střední Evropy jako pokračování *unilaterálních* akcí ve východní Evropě, které bylo třeba zastavit. Pro Brity se totiž Rakousko stalo klíčovým modelovým případem pro poučení naivních amerických spojenců o sovětské hrozbě a zastavení expanze komunismu. Washington se během války o sovětské plány s východní Evropou příliš nezajímal a v létě 1945 se pokusil fungovat jako prostředník v *anglo-sovětské studené válce* v Rakousku i jinde.

ZNÁSILNĚNÉ RAKOUSKO: OSVOBOZENÍ PO SOVĚTSKU

Krátce před Velikonocemi, na konci března 1945, vstoupili na území „Východní marky“ první vojáci Rudé armády. Vzpomínky na jejich chování zůstaly v obyvatelích velmi dlouhou dobu. Masivní ofenziva proti Vídni, první velké ceně na území nacistické říše, trvala téměř měsíc. Z pohledu 644 700 vojáků 2. a 3. ukrajinského frontu, kteří dobyli východní Rakousko, vstupovali na území třetí říše a mohli se konečně pomstít nenáviděným nacistům, kteří napadli Sovětský svaz a ublížili jejich rodinám. Veleli jim maršálové Tolbuchin a Malinovskij. Na konci prosince 1944 zahájili 51 dnů trvající obléhání Budapešti. Desítky tisíc soudruhů přišlo při prudkých německých protiútocích o život. Když

Rudá armáda začala pronikat do Rakouska, wehrmacht, SS a *Volkssturm* zarputile odolávaly. „Mongolští bolševičtí barbari“, jak je nazývala nacistická propaganda, se ocitli *ante portas*.² Přípravy na obranu ve Vídni ale nepostupovaly dostatečně rychle, a město bylo během týdne dobyt. Většinu zkázy měli na svědomí ustupující nacističtí vojáci. Rudá armáda ale při osvobození Vídně utrpěla těžké ztráty: celkem 167 940 mužů (mezi nimi 38 661 padlých), tj. 5 417 denně. V těchto posledních bitvách přišlo o život celkem 19 000 německých vojáků a nesčetný počet civilistů. Místní odbojová skupina Rudé armádě poskytovala určité logistické informace a pomohla jí tak s obsazením Vídně. Nacisté v závěrečných dnech války některé její členy pochytili a popravili – což je výmluvná známka toho, že hrůzovláda gestapa ve „Východní marce“ trvala až do posledních dnů „éry anšlusu“.³

Místním obyvatelům způsobily násilnosti na konci války obrovské trauma. Nepopsatelné zločiny ze závěrečného nacistického *Soumraku bohů* („*Götterdämmerung*“) rozpoutaly Hitlerovy šílené rozkazy bojovat až do hořkého konce. *Volksturm* verboval chlapce i staré muže coby žalostnou poslední obrannou linii třetí říše. Ženy a totálně nasazení dělníci museli stavět „*Südostwall*“ (obrné opevnění podél hranice s Maďarskem). Tento zoufalý ústup, který nikam nevedl, vyvolal nepřetržitý příval hrůzy z nebes, když spojenecké bombardéry shazovaly své smrtonosné nálože na rakouská města až do posledních dnů války,⁴ zatímco wehrmacht dál plnil nesmyslné rozkazy svého *Führera*.⁵ Zbídačení vězni z koncentračního tábora Mauthausen a jeho pobočných táborů, křižující východní Evropu, se stávali obětními beránky. Místní obyvatelstvo si vybíjelo vztek na těchto nešťastných obětech „pochodů smrti“,

místo aby ze svého strádání, hladu a nezaměstnanosti obvinilo šílený nacistický režim.⁶

Obyvatelé oblastí osvobozených Rudou armádou měli pocit, že jako smyslů zbavení řádili hlavně loupeživí sovětsí vojáci, a ne ti němečtí. Stalin Rudé armádě nařídil přistupovat k Rakousku jako k osvobozené zemi.⁷ Přesto nacistická *Greuelpropaganda* společně s chováním rudoarmějců vytvořily dojem, že Rusové v dubnu 1945 přišli jako nepřátelé, nikoli osvoboditelé. Mnozí si „*Einmarsch*“ dodnes spojují se sovětskou „invazí“ v roce 1945.⁸ Sovětské velení podle všeho rozlišovalo mezi Rakouskem a Německem. Ve „Východní marce“ nebyly zaznamenány žádné dopravní značky, které ve třetí říši sovětské vojáky nabádaly k tomu, aby ubližovali Němcům: „Vojáci, jste v Německu, pomstěte se hitlerovcům!“⁹ Sovětsí velitelé raději vydali prohlášení: „Rudá armáda umí jasně rozlišit mezi Rakušany a německými okupanty. Do Rakouska vstupuje nikoli jako dobytvačská, ale jako osvobozenecká armáda.“¹⁰ Strašlivé počínání rudoarmějců mělo ovšem velmi daleko k poselství spravedlivého zacházení, které vyslal Kreml. Touha Rudé armády po pomstě byla nezadržitelná: „Frickové drancovali na celém světě. To je důvod, proč toho tolik mají. Naši zemi spálili na prach a teď to dělají té vaší. Není třeba mít s nimi slitování.“¹¹ Sovětsí vojáci si dobře pamatovali, jak Němci drželi zajatce z řad Rudé armády v děsivých podmínkách a nechali jich miliony zahynout. Nelze pochybovat, že toto pomstychtivé tažení proti Německu, které začalo ve chvíli, kdy Rudá armáda vstoupila do východního Pruska, se konalo i ve „Východní marce“. Mnozí z příslušníků Rudé armády, kteří dorazili do Rakouska, pocházeli z Ukrajiny, tedy území, na kterém se německý okupační režim na Východě choval nejbrutálněji. Mnozí měli ještě v živé paměti

zvěrstva, kterých se tam dopustila 6. armáda; jak později napsal jeden sovětský představitel: Rakušané u Stalingradu „byli mezi nejnelítostnějšími bojovníky“.¹² Ukrajinským vojákům tak šlo ve „Východní marce“, kde často osvobozovali i ukrajinské totálně nasazené dělníky, o osobní pomstu německým nacistům. Stalin dal Rudé armádě v jejím tažení střední Evropou volnou ruku a jakoukoli kritiku potlačil hned v zárodku: „Nedovolím, aby někdo vláčel pověst Rudé armády bahnem.“ Když se rudoarmějci ocitli na území třetí říše, „nerozlišovali (německý) lid od fašistů a jejich vůdce Hitlera“. Rozzuřilo je, když si uvědomili, jak dobře si Němci i Rakušané žijí. Vojákům, kteří dlouhá léta neviděli nic než krev a slzy, bohatství ve Vídni vyrazilo dech: „V žádném jiném dobytém městě nenašli tolik nahromaděných zásob a průmyslových aktiv.“ V tomto smyslu byla vyhlazovací válka mezi Němci a Rusy válkou třídní.¹³

Kam nedisciplinovaná Rudá armáda v posledních týdnech „osvobozování“ vstoupila, tam plundrovala a znásilňovala.¹⁴ Popisovat chování rudoarmějců jako důsledek „dlouhodobé abstinence“ by ale bylo zjednodušování.¹⁵ Porobení žen završilo definitivní porážku nepřítele. Jejich zneuctěním to dávali jasně najevo bezmocným německým mužům: byla to „závěrečná odplata za německou invazi a zdecimování Sovětského svazu“.¹⁶

Když válka skončila, v nebezpečí se ocitla většina žen. Sovětští vojáci mezi nimi nerozlišovali: znásilňovali Židovky, přívrženkyně Sovětského svazu, komunistky společně s nacistkami a „buržoustkami“.¹⁷ Znásilňovány byly i pětileté děti a sedmdesátileté ženy. Postřehy Huga Hantsche, kněze a uznávaného historika, patrně platí hlavně pro dolnorakouský venkov: „Během prvních dvou týdnů ruské okupace ... ve své posteli nespala žádná žena v Ravensbachu.“

Ve své zahradě během čtrnácti dnů poskytl útočiště čtyřicet ženám, které byly po celou dobu úplně oblečené, aby mohly kdykoli uprchnout do lesa. Místní doktor podal zprávu o smrti znásilněného šestiletého děvčátka a o sebevraždě dívky, která skočila z okna.¹⁸ Fara místního faráře se tak stala azylovým domem.¹⁹ Nejnebezpečnější byli rudoarmějci ve chvílích, kdy byli opilí. Ženy znásilňovali s pistolí u hlavy u nich doma, v příkopech i na veřejných místech, např. ve vlacích či na přívozech. Nejhorší formou ponižení bylo znásilnění žen před jejich bezmocnými manželi. Na denním pořádku byly i únosy a hromadná znásilnění. Do nemocnic přicházely ženy, které byly znásilněny společně s dcerami. Územími okupovanými Sověty se začaly šířit epidemie sexuálně přenosných nemocí (SPN). Na východě Rakouska byla nakažena více než třetina žen. K dispozici ale bylo málo doktorů a ještě méně léků. Onemocnění měla být hlášena zdravotnickým orgánům, ale traumatizované ženy z venkova se často styděly a nic nehlásily. Třetí říše takto znásilněným ženám povolovala potraty. Ty sice byly v poválečném Rakousku zakázané, ale byly běžně prováděny. Přehlížela je dokonce i katolická církev a kněží ženám radili, aby „ruské děti“ potratily, patrně i proto, že byly „rasově“ nežádoucí.²⁰

K dispozici sice máme pouze útržkovité statistické údaje o znásilňování v oblastech okupovaných Sověty, nicméně celkový trend je zřejmý. Ve vesnici Scheibbs bylo hlášeno 150 případů znásilnění (40 procent obětí bylo nakaženo SPN), v okrese Melk jich bylo 1 300. V některých dolnorakouských městech bylo podle oficiálních zpráv znásilněno až 25 procent žen.²¹ V hornorakouském Mühlviertelu bylo na konci srpna zaznamenáno 712 znásilnění (861 do konce roku 1945); 80 procent těchto žen prošlo léčbou SPN.²²